

Jean-Paul Sartreren eta Albert Camusen ekarpenaz

Amaia ITURBIDE

Jean-Paul Sartre eta Albert Camus XX. mendeko pentsalaririk garrantzitsuenetarikook direla uste dutenekin ados nago, euren konpromisoengatik, euren eredu etikoengatik gaur egun ere eta zeini berea aitortuz, intelektual aldarrikatuak edo eskatuak izan badirelako.

Jean-Paul Sartreri dagokionez, esan daiteke, besteak beste, existentzialismoaren ordezkaria izateaz gain, gizarte eta gizaki modernoaren ezaugarriak eta norabideak aurreikusi zituela. Epe luzerakoa eta kate luzekoa den bere pentsamoldearen erraldoitasuna, batez ere, horretan datzala esango nuke. Etenik gabe ikuspegi berriak eta desberdinak sortarazten ditu, ahalbideak biderkatzen eta, iritziak iritzi, gurpil agortezin bezain oparoa da bere sistema filosofikoa eta literarioa.

Niri (uste dut beste askori bezalaxe) existentzialismoa bere jarraitzaileen bitartez heldu zitzaidan eta, egia esateko, kutsu existentzialistadun idazlan literario haiek (batzuk, behintzat) aspergarriak eta triste-astunak ziren niretzat eta, gauzak horrela, iturrira jotzea erabaki nuen, Sartreren filosofia ez ezik, bere osotasunean ezagutzeko ezinbestekoa den bere literatura ere irakurtzea. Orduan Sartre ezin interesgarriagoarekin, dibertigarriarekin eta baikorrarekin topo egin nuen nire harridurarako (hor dago, adibidez, *Hitzak* liburua), baina baita filosofo zail eta sakonarekin ere, zeren Annie Cohen-Solalek *Jean-Paul Sartre*-n idazten duen bezalaxe:

«Entre los dos personajes dominantes del mundo filosófico
—por una parte Bergson y por la otra Brunschvicg, su enemigo

jurado-, Sartre manifiesta una ruptura doble: se opone al racionalismo de Brunschvicg en nombre del romanticismo y combate el misticismo de Bergson en nombre del realismo. Y no se reconoce, y jamás lo hará, en el cientificismo positivista de Auguste Comte y Lucien Herr. Procura inspirarse más bien del lado de Bergson, en pensamientos de la creatividad y la libertad, explorando una posición que resulta muy difícil sostener, que no quiere ser ni espiritualista ni positivista, intentando una filosofía de la libertad totalmente laica, un bergsonismo de izquierdas».

Eta honi guztiari erantsi behar zailo Husserl-en eta Heidegger-en bitartez fenomenologian ere sakonduko duela. Beraz, urratsez urrats, alde eta joera desberdinak haztatuz, baloratuz eta kritikatzuz, giza existentziari buruzko filosofia garatuz joango da.

Beti ere filosofia oinarri daukalarik, Jean-Paul Sartre egile karismatikoa izan zen (dogmatikoa eta ideologoa ere bai), kritikoa bere buruarekin eta besteekin (gizartearen konbentzionalismoak eta hierarkia bortizki gaitzetsiz eta larrutuz, horra hor, adibidez, *Putzadeitua*, 1946). Mito bati dagokion erakargarritasuna zerion eta etikaren zein askatasunaren izenean, konpromiso politikoa eta jarrera ezker-tiarra aldeztu zituen zeharo (1968ko maiatzeko iraultzan parte hartu zuen zuzenean eta baita kazetaritza ezkertiarrean eta iraultzailean ere). Egia da hainbat iritzi eztabaidagarri eskaini zituela (bere etsaiek inoiz barkatu ez eta ñabarduraz ñabardura luzaro gogoraraziko dizkiotenak), adibidez, Errusian prentsa askatasuna zegoela baieztatu zuenean edo Kubako erregimena ospatzerakoan, hainbat kontradikziotan amildu zela eta gatazkak izan zituela (Raymond Aron-ekin, baina, batez ere, Albert Camusekin, *Gizaki jazarria*-n Camusek komunismoaz esaten zuenagatik eta geroxeago Aljeriako guda ardatz zelarik; Camusekiko zauri mingotsak ez ziren inoiz itxi). Baina egia ere bada bere probokazioek eta idela eragileek etika (eta ez beste ezer) zutela helburu. Gaurko egunetara etorrita, Sartre engandik zer gelditzen da? la gehiena, nire ustetan, etsaiak barne (oraindik ere, batzuek isiltasunik ozenenean lurperatu nahi luketelako eta beste batzuek burutu zituen akatsak aurpegiratzen jarraitzen dizkiotelako, gupidarik gabe aurpegiratzen jarraitu ere). Existenzialismoaz den bezainbatean, inoiz baino gaurkotuagoa dago gizarte modernoaren azpiegituran, hainbeste komunikabideren artean, gezurra badirudi ere, gizakia inoiz

baino bakartiago dagoelako, inoiz baino isolatuago eta kezkaz betea. Iraultzari begira, aberatsak inoiz baino aberatsago eta pobreak inoiz baino pobrego dauden gizarte honetan modu bateko zein besteko iraultzari beharrezkoa iritziz gero, Sartreren existentzialistadun konpromisoa bizirik dago, aro *light* hauek gainditu eta benetan mundu justuagoaren, bidezkoagoaren alde egin nahi baldin bada, behintzat. Sartrek beti defendatu zuen jarrera marjinala proposamen interesgarria da. Gogora dezagun bere errefusateak anitzak izan zirela: Simone de Beauvoir-en bikotea izan bai, baina senar izateari uko egin zion, irakaskuntzaren barruan ohiko irakaslearen estereotipoari ez zion jarraipenik eman, propietatearen zentzua arbulatu zuen (bikote modernoak Parisko hoteletako gela alokatuak izango ditu aldi luzeetan bizileku), 1964. urtean Nobel Sariari ezezkua emango dio... Gaurko egoeratik begiratuta, bide bazterreko jarrera interesgarria ez ezik, premiazkoa ere bada, bai politikan, bai sorkuntza mailan. Politikaren ikuspegitik, gizaki uniformatuak fabrikatzea maisu den gizarte honetan eta pentsamendu bakarreko garaiotan bide bazter egotea beste biderik ez dago, horrela bakarrik ihes egin dezakegu mekanismo eta muntaia manipulatu zein interesatu ororen atzaparretatik eta horrela bakarrik geure kabuz pentsatzeari ekin ahal izango diogu, benetan independienteak izanez. Sormen literarioari eta artistikoari begira, merkatuaren eta komertzializazioaren legeetatik kanpo, bide bazterrean bakarrik sor daitezke lan propioak eta pixka bat originalak gaur egun (zeren, irizpideak irizpide, originaltasuna egon badago). Sartre zentzurik beteenean pentsarazten duen egilea denez, probokatzailea eta eragilea, ertz-ertzekoa, oraindik ere, askatasunaren, balore aurrerakoen, eguneroko kultura biziaren zein garaikidearen eta intelektual konprometituaren ikur eta sinboloa izan bada, kontzientzia kritikoa astintzen jarraitzen baitu, gauzak oro kolokan ipini eta eztabaidaren nahiz gizarte mobilizazioen aldarri egiten.

Egitasmo oso baten barruan eta ideien eztanda harrigarriaren puzzlean, Sartre asko aurkituko ditugu: Sartre marxista, Sartre irudimen zalea (1936an *Imajinazioa* eta 1939an *Emozioen teoria baten zirriborroa* saiakerak idatzi zituen), Sartre polemikoa, Sartre kazetaria (*Les Temps Modernes*, *La Cause du Peuple* eta *Libération* zuzenduko ditu eta 1947-1976an *Egoerak* artikulu bildumak idatziko hamar liburukitan), Sartre antzerkilaria (adibidez, 1943an *Euliak*, 1944an *Atea itxirik* eta 1948an *Esku zikinak* antzezlanak idatzi zituen), Sartre zine

zalea (zinea bizitza modernoaren poema zela zioen), Sartre mistikoa... Aurpegi askorekin topatuko gara, zein baino zein aldakorrago-arekin eta zein baino zein kontraesanez eta, eleberri poliziako batean bezalaxe, pasahitzez josiagoarekin.

Kontingentziaren eta existentzialismoaren filosofiaren barruan bi kontzeptu daude azpian: aurkakotasunarena eta ezarena. Aurkakotasunaren lehen zantzua haurtzaroan aurkitu zuen, bere itsusitasunean, hain zuzen ere. Hala dio bere burua pertsonaia literario bihurturik eta, besteak beste, bere irakurzaletasuna aitorturik, 1963an idatzitako *Hitzak* kontakizun autobiografikoan, existentzialismoaren giltza asko erakusten dituen kontakizunean. Itsusitasunak bera ez zena, aurkakoa zena desiratzeraz eraman zuen. Aurkakotasunaren bigarren zantzua Flaubertengan ediren zuen, berarekin erkatuz, guztiz kontra-koa baitzen Flaubert, idazle konprometitu gabea, formalki ere guztiz bestelakoa (hortxe du psikoanaliaren ildotik idatzitako Flauberti buruzko lana, *Familiako ergela*, 1971-1972). Aurkakotasunak oldartzeko, kontraesanetan jarduteko, argumentuak ezeztatzeko joera eta lilura txertatuko dizkio. Ifrentzuaren dinamika horretan Bestearen gaia jorratuko du, adibidez, *Egoaren transzendentzia*-n (1937) eta baita *Izatea eta Ezereza*-n (1943). Azken lan honetan gainera Jainkoarekikoak egingo ditu. Ezaren gailari dagokionean, *Hitzak* kontakizun autobiografikoan honelako hitzekin topa gaitzke:

«Una mañana, en 1917, en La Rochelle, esperaba a unos compañeros que me tenían que acompañar al colegio; tardaban, al poco rato no supe qué inventar y decidí pensar en el Todopoderoso. Saltó sobre el azul en el acto y desapareció sin darme explicaciones: "no existe", me dije con una extrañeza educada, y creí arreglado el asunto» (212).

Idela hau behin eta berriro agertuko da absurduaren eta noraezaren gaia lantzen duen *Goragalea* (1938) eleberrian. Bertan Antoine Roquentin protagonistak, nolabaiteko goragalea eragiten dion gaixotasuna daukanak, bere bizitza absurdua eta zoriaren menpean dagoena kontatzen digu eguneroko baten bitartez, zeinetan oihartzun eta aztarna literarioak (Proust, Balzac, Zola...) eta baita filosofikoak ere (Descartes, Nietzsche... eta, batez ere, Husserl) elkarren segidan gertatzen diren. *Izatea eta Ezereza*-n goragalea gizakiaren kontingentziari bere gorpuztasuna erakusten dion sententzia dela dio eta

horretaz gain, gogoratzen du, alde batetik, berez eta bere baitan desegitera joera daukan biskositatean gizakiak bere burua deuseztatzeari uko egiten diola eta, bestetik, azpimarratzen biguntasunak geure suntsipen propioaren eta honen mugez irudiaren aurrez aurre jartzen gaituela.

Gemma Robertsek *Temas existenciales en la novela española de postguerra*-n, existentzialismoa orokorrean aztertzen duen atalean, besteak beste, Simone de Beauvoir-en teoriak ekartzen ditu gogora, azalduz Beauvoir-entzat esperientzia metafisikoaren tratamenduan subjektibitateak harreman zuzena daukala eta literaturak paper garrantzitsua bete dezakeela existentziaren filosofiaren transmitzaile gisara. Sartreengan enajenazioak edo besterentzeak daukan esanahiaz, berriz, hauxe idazten du Gemma Robertsek:

«Para Sartre, la mirada del otro me descubre a mí mismo en cuanto objeto para el otro y al mismo tiempo me revela la libertad del otro, su ser como sujeto. Mi yo adquiere una naturaleza, porque el Otro, al mirarme, me confiere un exterior, un estado de objeto, con todas las características de un "en-sí". Así pues, ante la mirada del otro, yo experimento una sutil enajenación de mis propias posibilidades, que según Sartre puede expresarse muy bien con la frase cotidiana: Ya no soy dueño de la situación. De ahí el miedo: como objeto me siento vulnerable ante la libertad del otro. Y también la vergüenza, el sentimiento original de tener mi ser al descubierto, de reconocermé en el estado degradado de objeto y de ser dependiente del otro, de saberme juzgado».

Fenomenologia aztergai daukan *Egoaren transzendentzia*-ren tesi nagusia hauxe da: Egoa ez dago formalki ezta materialki ere kontzientzian, kanpoan dago, munduan. Bertan norberaren Nia ez dela norberaren kontzientziarako gainontzeko gizakien Nia baino zurragoa diosku eta gauzak horrela, bestea ez dela desberdina eta norberak bere burua bestearengan ikusten duela.

Bestaldetik, Sartrek bide berriak urratu zituela ez dugu ahaztu behar. 1946. urtean *Existentialismoa humanismo bat da* idatzi zuen. Nire ustez, mami ugariko izenburua daraman salakera horretan erlijioa ahaztuta edo saihestuta, etika sortzen jakin zuen. Gaur egun filosofo batzuek eredu horren alde egin dute, adibidez, Fernando

Savater-ek *La vida eterna* saiakeran. Sinesgabeel zuzenduta, bertan Fernando Savater-ek sinismen eta erlijio desberdinen bilakaerak eta, batez ere, helburuak aztertzen ditu, azpimarratuz salbazioa eta hilezkortasuna direla erlijio guztien xederik nagusienak. Elizako instituzioen eta hierarkiaren katramilak ere agerian utzi eta gogor gaitzes-ten ditu. Ez du Jainkoarengan sinesten, ezta harantzagoko balizko paradisuan ere eta liburuan zehar ametsetan eta Spinozaren filoso- fian aterpea bilatu eta hartzeaz gainera, hurkoarekiko etika eta mora- la aldarrikatzen ditu, baina erlijiora jo gabe.

Sartrearengana itzuliz, *Existenzialismoa humanismo bat da* libu- ruan hauxe diosku: fenomenoak daudela, aparientzietan agertzen dela izatea, gauzak diruditena direla osotara, atzean ez dagoela ezer, gizakiak egiten duena, existentzia baino ez dagoela. Gizaki konkre- tuaren gestuen garrantzia azpimarratzearekin batera, gizakia, inolako euskarririk eta laguntzarik gabe, une oro gizakia asmatzera kondenatuta dagoela dio, gizakia bere egitasmoa baino ez dela, errealizatzen den heinean baino ez dela existitzen, beraz, bere ekintzen multzoa baino ez dela, bere bizitza baino ez dela edota existentzialismoa ez dela kietismoaren filosofia, ekintzan oinarritzen baita, ez dela doktrina ezkorra ere, guztiz baikorra baizik, gizakiaren etorkizuna berarengan baitago.

Batzuek uste izango dute Sartrek dioena guztiz tristea eta iluna dela, gizakiaren bakardadeagatik eta ezagatik. Baina alderdi desberdi- netatik ere ikus daiteke arazoa eta esan, berak iradokitzen duen bezalaxe, proposamen baikorra, erromantikoa eta utopikoa dela, gi- zakia ardatz bihurtzen duelako eta bere ekintzetan sinesten. Bizitza- ren baitan dena dauka eskuragai gizakiak, nahi izanez gero. Kanteki- ko kontrajarreran (zeinak errealitatearen gainetik pentsamendu hutsa sortu baitzuen), Sartrek proposamen errealista igorri zigun, objektibo- tasunaren izenean, aldez aurretik epaitu gabe, egoera bat aurkeztuz eta baita antzeztuz ere, proposamen horrek asko baitu eszenatokitik eta eraiki behararen ideiatik. Gogora dezagun azken ideia hau bere bizitzan argi eta garbi islatuko dela bai haurtzaroan eta baita gerora ere. Bere lehenengo hamar urteetan aitona Schweitzer pedagogogo eta laguntzaile, baina baita oztopo ere duenez (ezarriko dion gehiegizko babesagatik, batez ere), bere nortasuna bere kabuz egiten eta erai- kitzen ikasi beharko du txikitari. Aitortuko duenez, klaseak ematen zituenean, ikasleen artean ez zitzaizkion lehenengoak eta eginda

zeudenak interesatzen, baizik-eta ideiak zeuzkatenak eta egiten ari zirenak. Bestaldetik, beste arlo batzuekin bezalaxe (adibidez, norberaren sinismenekin eta norberaren ni intimoarekin) ametsak ere bere tokian jarri zituen, dagokien esparruan. Ametsak egitea aske dela esaten digu Sartre irudimen zaleak, hor dagoela, adibidez, kristautasuna paradisuaren eta salbazioaren ideiarekin, baina errealitatea horixe dagoela, ez ahazteko hori. Horregatik, amets hutsalak eta Kanten zein Hegelen gero eta gehiagorako joera dauzkaten eta amaigabeak diruditen sistema filosofikoak arbuigarriak irudituko zaizkio.

Bere eragina kultur arloan handia izan da. Euskal literaturara etorrita, bere ideiek bideak zabaltzen lagunduko dute. Arkaikoa den guztiarekiko loturak moztuz, norbanakoaren askatasunaren aldarri egingo du Sartrek, hori batetik, eta, bestetik, indarra ez dela bizitzaren gunea nahitanahiez izan behar esango digu. Gurean indarrak eta leinu zein arbaso kontuak duten esanahia kontuan hartuta, nago gure literaturan aire berriak sartu dituela Sartrek eta ongi etorria izan dela. Nire aldetik, Ramon Saizarbitoria eta Pedro Ugarte eleberrigile eta narratzaile modernoek lanak hobeto ulertzen lagundu dit Sartrek.

Hona hemen, bada, Sartre, kontradikzioek berek handi egin zuten filosofoa, pentsamenduz oparoa, eztabaldazale amorratua eta bere teoriari atxikirik, irudimenezko nia eraikitzen aritu zena lan literarioetan, existentzialismoaren mezua eta eleberrizko poliziakoen erritmo bizkorra uztartuz. Eta, batez ere, modernitatearen aitzindaria.

Albert Camus esangura handiko kazetaria izan zen, Erresistentziaren aldeko *Combat* egunkariaren erredaktore nagusia eta *Gaurkoak I* (1952), *Gaurkoak II* (1953), *Gaurkoak III* (1958), *Kronikak I* (1950), *Kronikak II* (1953) eta *Kronikak III* (1958) lanen egilea. Horretaz gain, saiakeran ibilbide luzea jorratu zuen: hor dauzkagu bere *Carnets* askotarikoak, gizakiaren eta izadiaren arteko harremanaz diharduen *Ezteiak* (1939) edota Aljeriako egoeraz ari den eta, bide batez, heriotza zigorra arbuizatzen duen *Gillotinari buruzko hausnarketak* (1957). Eleberrigintzari dagokionean, Camusek berak ez zela ohiko eleberrigilea zioen, baizik-eta grinaren eta larritasunaren arabera mitoak sortzen zituela, antzerkiari buruz, berriz, genero literariorik unibertsalena zela eta horrela, antzerkian gizakia gizarteratzeko eta gizakiari buruzko ikuspegi anitzak plazaratzeko plataforma aurkituko du.

Ezkorra (hainbat kezkek inarrosia), bizizalea (bizitza bera, eguzkia, futbola, emakumeak hagitz maite zituen), hedonikoa, sensuala, errebeldea, engaiatua, gezurraren gorrotatzaille, bakartia eta solidarioa, beti eklektikoa eta erdibide zaillean (beti elkarrizketaren aldekoa), humanista goitik beherakoaren irudia da Camusena. Bere jarrera etikoak Gulag-a, estalinismoa eta URSS bera salatzea eraman zuen, Francoren Espainia UNESCO-n sartu zenean, bera erakunde horretatik atera zen berariaz. Honek guztiak etsaiak ekarriko zizkion, bai eskuindarrak, bai ezkertiarak, Camusek aliatu gisa hartzea zeharo deserosoa baitzen. Erresistentzian ere parte hartuko du, bonba atomikoaren aurka protestatuko, heriotza zigorra gaitzetsiko. Edozein motatako totalitarismo eta tirania salatuz, Camus ideologia guztien gainetik gizakiaren duintasuna eta norberaren askatasuna aldeztuko ditu. Garai batean jipoltua eta maiseatua izan zen (bere planteamenduak eta argudioak nahasitzat eta epeltzat jo zituzten askok), baina gaur egun, non desideologizazioa eta norberaren askatasuna ikurrak baitira, Camusen jarrerak gaurkotuagoak dira Sartrerenak baino (mundu globalizatu honetan ez baitago leku handirik marxismo eta komunismoetarako).

Bere literatur etapeli begira, ezaguna da bi direla nabarmenak: absurduaren etapa *Arrotza* (1942), *Sisyforen mitoa* (1942), *Kaligula* (1947) eta *Gaizki-ulertua* (1944-1945) lanekin, adibidez. Errebeldiaren etapan, besteak beste, *Izurria* (1947), *Setio-egoera* (1948), *Justuak* (1949) eta *Gizaki jazarria* (1951) leudeke.

Arrotza eleberriko protagonista, Meursault, gizon motela da, sorraloa, antiheroia, arrotza gizartearekiko, gizarteak dauzkan moral arauetik, baloreetik, bizitzaren absurdoa onartzen du, harengan murgilduta bizi delarik. Era berean, distantziak eta objektibotasunaz idatzitako eleberririk honetan zenbait gertaera zein detaille zehaztuga-beak dira.

Saiakeratzat edota tratatu filosofikotzat har daitekeen *Sisyforen mitoa*-n Sisyfo heroi grekoa jainkoek kondenatuta dago etengabe erortzen den harria mendi baten gailurreraino eramatera. Bizitzaren zentzuaz, suizidioaz eta heriotzaz dihardu egileak, larritasunaz eta indiferentziaren jarreraz eta suizidioa baztertutakoan, Sisyfo zoriontsu irudikatu behar dugula dio, eguneroko borrokan eta ahaleginean balitago gakoak, gizakiak jartzen duen grinan eta ez jainkoen kontuan,

eza gizakiaz kanpoko patuan ere. Bertan absurdua (gizakiaren kontzientziaren eta munduaren arteko apurketaz sortzen dena) filosofikoki aurkeztua den saiakera honetan Camusen existentzialismoa absurduarekin lotuta egongo da. Absurduak, ordea, ez du gizakia nihillismora eraman behar, baizik-eta errebeldiara.

Kaligula-n antzerki lanean Kaligula enperadore erromatarra protagonistatzat daukalarik, botereaz eta askatasunaz dihardu, aipatu enperadoreak burututako gehiegikerien bitartez eta *Gaizki-ulertua* antzerki lanean, izenburuak berak iradokitzen duenez, oker bat dela medio burututako hilketa jarriko digu begien aitzinean.

Izurria eleberrian Rieux sendagileak (narratzaile eta, era berean, protagonista ere badenak) lekuko objektiboaren teknika erabiliz, izurritea Oranen nola garatzen ari den kontatzen du. Izurritea gaiztakeriaren sinboloa izango litzateke eta errebeldia elkartasunaren bidez izurritea gaingiditzean datza.

Setio-egoera antzerki lanean Francoren Espainia islatzen du, errepresio politikoa. *Justuak* antzerki lana, berriz, Moskun kokatzen da, XX. mendearen hasiera. Bertan iraultzaile sozialistez osatutako talde batek boterea eraistea du helburu eta horrela, Sergio Duke Handiaren aurka bonba bat zartaraziko dute. Camusek helburuak ez dituela bitartekariak justifikatzen adierazi nahi izango du lan honetan.

Gizaki Jazarria saiakeran errebeldia existentziaren oinarria dela defenditzen du, kontzientzia errebeldiatik sortzen dela. Errebeldia baikor batez mintzo zaigu, humanismoan eta anaitasunean oinarrituta, bizitzari berari zentzua emango diona, beti ere giza duintasuna gorai-patuz eta gizakiari aukeratzeko ahalbidea eskainiz. *Gizaki Jazarria*-n hilketa eta heriotza zigorra arbulatuko ditu, baita erregimen totalitarioak eta injustiziak ere eta marxismoa kritikatu, helburu iraultzaileak gaiztotzen dituelako. Ideologiaren diktadurak eta Sartreren ideiak larrutuko ditu eta ondorioz, bi intelektualon arteko harremana etenda geratuko da.

Camusen literaturgintzan hirugarren etapa ere badago, lirismo intentsoari dagokiona eta *Lehenengo gizona* (1994) hilosteko eleberrian gauzatuta irakur dezakeguna. Autobiografian alde aurretik ari-tua bazen, *Ifrentzua eta aurkia* (1937) saiakeran eta *Erorkera* (1956) errelatoan, baina 1960ko urtarilaren 4an auto istripuz hil zen kotxe

hondakinen artean aurkitutako eskuizkribua oinarri harturik, Catherine alabaren ardurapean argitaratu zen eleberri berreraiki honetan liris-moak gailurra jotzen du. Bertan Albert Camus pertsonarekin topatzen gara aurrez aurre, bere haurtzaro pobrearekin, bere konpromisoa eta buru argitasunarekin, bere askatasun egarriarekin. Liburu honetan aurki daiteke bere ikuspegi humanistaren eta filosofikoaren iturria. Bizipenak eta esperientziak orrialderik orrialde doaz: Camusek 1957an jaso zuen Literatur Nobel Saria zela-eta, haurtzaroko irakasle Germain jaunari bidali zion gutuna, eskolako ikasleen oroitzapena, amona harro eta larderiatsuaren irudia, osaba erdi totelarena, aitaren ausentzia. Baina, batez ere, amari buruz idatzitako pasarteak dira hunkigarrienak. Eta haurtzaroaren ondoren, gaztaroa eta harreman sentimentalak datoz (maitasun istorioak, emakumeak).

Amaitu gabeko maisu lanek gordetzen duten edertasun enigmatikoa darama *Lehenengo gizona*-k eta bere orrialde solteen artean eta iruzkinen artean horrelako lerro distiratsuak aurkitu ahal dira: «Cristo no aterrizó en Argelia» (267), «Descubrimiento de la religión en Italia: a través del arte» (269), «La "tristeza africana" del padre» (271) edo «Lo que en él no querían, era el argelino» (288).

Gaizki-ulertua (1944-1945) antzerki lanean Camusek pertsonen arteko desadostasunak hizkuntza sinplea eta soila ez erabiltzetik datorrela adierazten du. *Eskutitzak lagun alemaniar bati* liburuaren hitzaurrean Camusek berak mezu hau igorriko du:

«Cuando el autor de estas cartas dice "ustedes", no quiere decir "ustedes, los alemanes", sino "ustedes, los nazis". Cuando dice "nosotros", no siempre significa "nosotros, los franceses" sino "nosotros, los europeos libres". Contrapongo con ello dos actitudes, no dos naciones, por más que esas dos naciones hayan encarnado, en un momento determinado de la historia, dos actitudes enemigas» (17-18).

Bestaldetik, Sartrearen eta Camusen arteko desberdintasunak nabariak dira, nahiz eta biak konprometituak, existentzialistak eta ateoak izan. Sartrek *Izatea* eta *Ezereza*-n argi eta garbi utzi zuen ez zuela erlijioaz ezer jakin nahi izan. Camusek ez du Jainkoarengan sinesten, baina gizakiarengan eremu mistikoren bat egon badagoela uste du, Kristoren irudiarekiko begirunea dauka, baina ez du bere berpizkundean sinesten, ezta erlijioak xede duen hilezkortasunean

ere. Absurduaren gaiari dagokionean ere euren artean aldeak dauzkate. Sartrek berak dioen bezalaxe, Camusengan absurdua gizakiaren eta munduaren arteko harremanetik sortzen da, gizakiaren arrazoizko exijentzietatik eta munduaren irrazionalitatetik, beraren filosofian, ostera, absurdoa gizakiaren kontingentzia unibertsala da (hauxe da Sartreren iritzia bere filosofiaz). Sartreentzat intelektualak masen konpromisoarekiko harreman zuzena dauka, Camusentzat, aldiz, besterik da, Rosa de Diegok *Albert Camus*-en apuntatzen duen bezalaxe: «la elección no está en el liberalismo, en el existencialismo o en el marxismo, sino en el arte, en el pensamiento».

Nahiz eta garai batean Camusen pentsamendua bigunegitza eta lausotzat hartua izan zen, guztiz kontrakoa dela frogatu daiteke, hots, zehaztasunaz jokatu zuela. Esan dudanaren adibideetariko bat, *Kronikak* (1944-1953) liburuan irakur dezakegu: kazetari batek galdetzen dionean bere balizko idealismoa, erromantizismoa edo kixotismoa dela-eta, Camusek honako erantzuna ematen dio:

«Por mucho que las palabras se perviertan, conservan provisionalmente su sentido. Y para mí está claro que romántico es quien elige el movimiento perpetuo de la historia, la grandiosa epopeya, y el anuncio de un acontecimiento milagroso al final de los tiempos. Si yo he intentado definir algo, no es, por el contrario, sino la existencia común de la historia y del hombre, la vida de todos los días que hay que edificar con el máximo de luz posible, la terca lucha contra la degradación propia y ajena» (242).

Bibliografia

- CAMUS, Albert: *Crónicas (1944-1953)*, Alianza Editorial, Madrid, 2002.
- _____ : *Cartas a un amigo alemán*, Tusquets, Barcelona, 1995.
- _____ : *El primer hombre*, Tusquets, Barcelona, 1994.
- COHEN-SOLAL, Annie: *Jean-Paul Sartre*, Anagrama, Barcelona, 2005.
- DE DIEGO, Rosa: *Albert Camus*, Síntesis, Madrid, 2006.
- LASA, Mikel: "L'Homme Revolté", *Egan*, 4 / 6 zenbakia, 1963.
- ROBERTS, Gemma: *Temas existenciales en la novela española de la post-guerra*, Editorial Gredos, Madrid, 1978.
- SARTRE, Jean-Paul: *Las palabras*, Editorial Losada, Madrid, 2002.